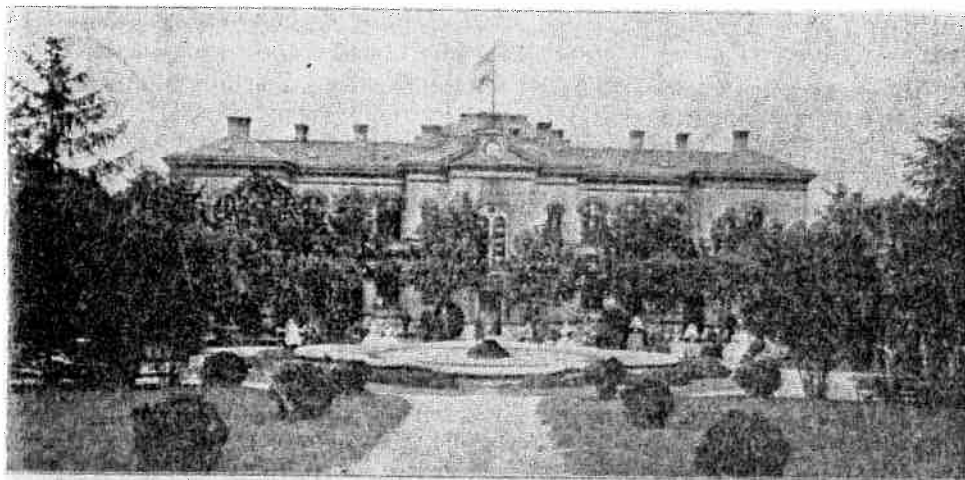

1.4. ADATOK A MEGYEI KÓRHÁZ-RENDELŐINTÉZET FELSZABADULÁS UTÁNI TÖRTÉNETÉHEZ

A Nyíregyházán működő megyei kórház szervezeti felépítését az 1977. január 1-én jóváhagyott szervezeti és működési szabályzat (3) a következőképpen határozta meg:

- „1. Az intézet elnevezése: Szabolcs-Szatmár megyei „Jósa András” Kórház-Rendelőintézet.
2. Az intézet székhelye: Nyíregyháza.
 - a) Nyíregyháza városban *külön telephelyen* van:
 - a Vöröshadsereg útja 68. sz. alatti központi telephely,
 - a Sóstói út 62. sz. alatti telephely.
 - a Vöröshadsereg útja 14. sz. alatti Városi Rendelőintézet,
 - a Víz u. 44. sz. alatti Bőr- és Nemibeteg gondozó Intézet,
 - a Smid Mihály utcai szigorlóorvos-szálló,
 - az Orosi úti kiségitő gazdaság és a derítőberendezés.
 - b) Az intézetnek *kihelyezett részlege*:
 - a nagykállói rendelőintézet,
 - a tiszalöki rendelőintézet,
 - a baktalórántházi szülőotthon,
 - a kemecsei szülőotthon,
 - a tiszalöki szülőotthon és
 - az újfehértói szülőotthon.”

Vöröskereszt-Egylet, Erzsébet-kórház

1. Az „Erzsébet”-közkórház belgyógyászati épületének (ma: ideg- és elmeosztály) kb. 1910-ből származó képe. Már némi átalakítást tükröz (egy betegtól ajándékba kapott régi levelezőlap).

Egyesített (integrált) megyei kórház-rendelőintézet alatt a mindennapi gyakorlatban mégis csupán a Vöröshadsereg útja 68. szám, illetve a Sóstói út 62. sz. alatti telephelyek osztályait, intézményeit értjük. A továbbiakban ezeknek a történetét mutatjuk be 1944-től kezdve.

A Szabolcs vármegyei Nyíregyházi „Erzsébet” Nyilvános Közkórházat — pontosan így jelölték annak idején — 1896 folyamán kezdték építeni, és 1899. november 20-án adták át rendeltetésének 165 ágygal (5. 6. 8. 13). Eredetileg 5 főépületből állott: igazgatósági épület, belgyógyászat, sebészet, tuberkulotikusok és ragályosok pavilonja. Az egyemeletes belgyógyászati épület fele részében belgyógyászati, másik felében pedig bőr- és bujakóros betegek voltak. Ugyanígy a sebészeti emeletes épületnek is csupán 4 kórtermében feküdtek kifejezetten sebészi esetek, mert 2 kórtermet a szemészeti és 1 kórtermet a gyermekágyas betegek foglaltak el. Az akkori szokásokra és viszonyokra jellemző, hogy pl. 1900-ban csupán 14 csecsemő született a kórházban. Ennek ellenére már 1—2 éven belül zsúfolt és szűk lett az új intézmény.

A személyzet és a betegek legnagyobb része Nagykállóból, az ugyanakkor megszűnt Vármegyei Közkórházból költözött át; így *dr. Kállay Rudolf* kórházigazgató (1899—1912) is, aki adományozásaival megvetette az orvosi szakkönyvtár alapját. Ezután hosszú ideig (1912—1944) irányította az „Erzsébet” közkórházat *dr. Korompay (Klekner) Károly*, aki egyaránt kiváló sebész (Dollinger-tanítvány) és egészségügyi szervező is volt, s igazgatói működése jelentősen hozzájárult a kórház fejlődéséhez. Előbb 1915-ben külön bőr- és venereás osztályt, majd 1918-ban szemészeti osztályt és központi laboratóriumot, 1927-ben önálló szülészeti illetve gyermekgyógyászati osztályt (ezt és a fertőző osztályt 30 évig vezette *dr. Dohnál Jenő* főorvos) létesített, s végül 1929-ben megépíttette az impozáns ún. sebészeti pavilont (256 ágyas!), amelyek révén már összesen 600 ágyas modern kórháza volt Nyíregyházának. A felszabadulás alatt és után *dr. Korompay* főorvos már nem vett részt a kórház életében, mert elkötelezett jobboldali magatartása azt — nyilvánvalóan — lehetetlenné tette.

Az „Erzsébet” közkórház a II. világháború alatt is folyamatosan működött, s a felszabaduláskor fontos stratégiai szerepet játszott. Még nem eléggé ismert tény, hogy a nyíregyházi kórház hamarabb lett szabad, mint a város többi része. sőt már a fasizta német megszállás végén és a németek által történt visszafoglaláskor (nyíregyházi tankeseta) is gyakorlatilag szabad szellemet árasztott, mert falai között a magyarok — veszélyekkel dacolva és bűjtatva — közel félszáz sebesült szovjet katonát gyógyítottak, ápoltak. A humánus és a népek közötti barátság kis mécsese pislákoltt itt a háború vérzivatarában (14, 15, 19, 26).

Kik voltak ezek a bátor kórházi dolgozók? Nem ismerjük valamennyit, hiszen legtöbbjük „csak végezte kötelességét” (9, 11, 12, 22, 23), azonban *dr. Elekfy Lajos* főorvos, *Prilók Erzsébet* önkéntes ápolónő (ma: Havasi Sándorné), *dr. Spányi Géza* főorvos, *dr. Oláh Dániel* igazgató-főorvos és *dr. Gerlei Ferenc* kórbonenok főorvos pozitív szerepe kétséget kizáróan ma is bizonyítható.

A legfőbb ideje, hogy megrajzoljuk emberi és orvosi portréját annak a *dr. Elekfy (Eckerdt) Lajos* főorvosnak, aki törekeny teste ellenére a munkában és eszmeileg is kiemelkedő alakja volt a kórház dolgozóinak a sok

Nyíregyháza megyei város polgármesteri hivatalától

HIRDETÉMÉNY

Értesítem a város lakosságát, hogy a Tüdő- és Nemibeteggon-
dozó Intézet újból

MEGKEZDTE MŰKÖDÉSÉT.

A Tüdőbeteggon-
dozó Intézet dr. Vigváry László szakorvos úr ve-
zetése alatt a Luther-u. 13. sz. alatti épület bal (déli) szárnyának az udvari
helyiségeiben működik. Rendelési, illetve jelentkezési idő minden kedden
és pénteken d. u. 2 órákor.

A Nemibeteggon-
dozó Intézet dr. Spányi Géza szakorvos, közkórházi
főorvos úr vezetése alatt az Erzsébet közkórháznak sebészeti épület föld-
szintjén működik. Rendelési, illetve jelentkezési idő minden szerdán és
szombaton reggel 9 órákor

Mindkét Intézet — tanácsadás céljából — tekintet nélkül anyagi
viszonyaira, bárki díjmentesen veheti igénybe.

Mivel most már a fenti Intézetek működnek, ezúton is felhívom a hazasulandók
figyelmét arra, hogy a hazasság előtti tisztiorvosi vizsgálatnál a vérvizsgálati leleten kívül
a Tudogon-
dozó Intézet újkeletű lelete is felmutatandó.

Közlöm továbbá a város lakosságával, hogy a Zöldkereszt Egészségvédelmi kör-
orvosi tanácsadásai új helyiségeiben, a Luther-u. 13. sz. alatti épület bal (déli) szárnyának
utcai részében Békéssiné dr. Vaida Margit orvos úrnő vezetésével minden hétfőn, szerdán és
szombaton reggel 8 órákor, díjmentesen állanak ugy a terhes, valamint a kisgyermekes anyák
rendelkezésére.

Felkerem a fenti Intézetek tanácsadásának igénybevevőit, hogy az orvosi munka
zavartalan menete, valamint az esetleges hiábavaló fáradozásaik elkerülése végett, a fentközlött
jelentkezési időpontokat pontosan tartsák be.

Nyíregyháza, 1945. évi március hó 13. napján.

Fazekas János s. k.
polgármester.

2. Polgármesteri hirdetés, amely 1945. márc. 15-én már az egészségügyi gon-
dozó intézmények (tüdő, nemibeteg, csecsemő) beindításáról intézkedik (Vigváry
László dr., nyug. radiológus-főorvos ajándéka).

buktatóval terhelt történelmi sorsforduló idején. (10) Cipszer családból származott, 1887. augusztus 9-én Liptószentmiklóson született. A budapesti egyetemen végezte tanulmányait, s orvosként 1919-től már a nyíregyházi kórházban működött. Az akkori idők gyakorlatának megfelelően nemcsak szemészeti, hanem fül-orr-gégészeti szakképesítést is szerzett, s vezette az 1918-tól önállósított szemészeti osztályt, amelyen mindkét szakterület betegeit ellátta. Egyfolytában 27 évig dolgozott a kórházban. Lakása a Báthori u. 10. sz. alatt volt. Főleg a szaruhártya-műtétek érdekelték, s ezek kapcsán szakmai összeköttetésben volt Kettesy professzorral, a debreceni szemklinikai igazgatójával. Elekfy Lajos szakmai működésének feltárása és értékelése a jövő feladata. Szerencsére azonban megmaradt, s ajándékozás révén (4, 24) hozzám került 5 db okmány (ma már ritkaságszámba menő és féltve őrzött emlék), amely egyértelműen bizonyítja emberségét és kiváló jellembeli tulajdonságait. Időrendben ismertetem ezeket:

I. 1945. február 12.: a nyíregyházi kir. járásbiróság székhelyén alakult közalkalmazottak igazoló bizottsága Elekfy igazgató-főorvost „igazoltnak” jelentette ki (1).

II. 1945. március 14.: dr. Elekfy Lajos közkórházi főorvosnak „az 1944. év novemberétől végzett ideiglenes kórház igazgatói munkájának elismeréseként — kiemelve a legnehezebb időkben végzett hasznos szervezési munkálatainak értékét — a közkórházi *tb. igazgató-főorvosi címet*” adományozta dr. Eröss János, Szabolcs és Ung k. e. e. vármegyeek főispánja (28).

III. 1946. augusztus 22.: sajnos ekkor már a kórház *gyászjelentése* következik, mert Elekfy Lajos foglalkozás körében szerzett súlyos tuberkulózis-fertőzésben meghalt (2).

IV. 1946. szeptember 15.: nemcsak helyi jelentőségű adat, hogy a Magyar Orvosok Szabad Szakszervezetének 1945. június 17-én alakult (15) Szabolcsi Csoportja választmányi és tisztkari gyűlésén a temetés után 2 nappal miként örököltette meg *jegyzőkönyvben* (20) Elekfy Lajos emlékét:

„Néhai dr. Elekfy Lajos kórházi szemészfőorvos a szabolcsvármegyei helyi csoport *megalakításában* tevékenyen részt vett s a helyi csoport *elnöki tisztségét* viselte mindaddig, míg súlyos betegsége betegágyához nem kötötte. Tevékenységével a szabolcsvármegyei orvostársadalom legmesszebbmenő elismerését vívta ki, a szakszervezeti élet teljes kialakításában fáradságot nem kímélő munkával dolgozott. A *demokratikus orvostársadalom eszményképeül állíthatjuk*, mintaképeül, aki még betegsége idején is betegeket gyógyított és aktívan részt vett a demokratikus Magyarország társadalmi kialakulásában. Emlékét kegyelettel megőrizzük.”

V. 1946. szeptember 24.: *köszönőlevél* (27) özv. dr. Elekfy Lajosnéhoz, mert férje végakarátának megfelelően az orvosi szakkönyvtárnak ajándékozta az elhunyt nagy értékű könyveit és folyóiratait. A 845/1946 ikt. számú levelet dr. Oláh Dániel egyetemi m. tanár, mb. kórházi igazgató írta alá.

Egy másik életmentő: *Prilók* Erzsébet, akkor 22 éves önkéntes ápolónő volt (22), aki Havasi Sándorné néven a közelmúltig a kórház intenzív osztályán dolgozott.

Dr. Spányi (Stern) Géza életéről (8) csak hézagos adatok állanak rendelkezésünkre, jöllehet csak nem sokkal a felszabadulás után, kb. 1948-ban halt meg. Kétségtelen, hogy jó orvos és művészi tehetséggel megáldott ember volt. Tény, hogy 1918—37 között vezette az „Erzsébet” közkórház bőr-

gyógyászati és nemibeteg osztályát, amely ebben az időben igen tekintélyes, 127 ágyas volt. Már nyugalmazott kórházi főorvosként választották meg a Bessenyei Kör főtitkárának. Baloldali meggyőződése miatt 1941-ben lemondott törvényhatósági bizottsági tagságáról, s haladó gondolkodásának megfelelően ő is bűjtatta a szovjet sebesülteket 1944 végén a kórházban. Kedvtelésből foglalkozott rajzolással, festéssel, kerámia-, valamint éremkészítéssel. Megmaradt Jósa András-, valamint Bessenyei-plakkettjei jól érzékeltetik kiváló tehetségét.

Spányi főorvos utóda volt a kórházi bőrgyógyászati osztályon 1937—50 között *dr. Oláh Dániel* (1891—1954) főorvos (5), később professzor, aki a legjelentősebb tudományos eredményeket érte el a valaha itt működő orvosok közül. Tiszadobon született. Egyetemi tanulmányait a budapesti egyetem orvosi fakultásán kezdte, s csak 6 évi hadifogság után (oroszul itt tanult meg) fejezhette be 1922-ben Debrecenben. Kezdetben itt is dolgozott, de már 1928-tól Nyíregyházán működött. A II. világháború után rövid ideig mb. kórházigazgató is volt. A Magyar Tudományos Akadémia 1949-ben megbízta professzori minőségében a debreceni Bőrklubinán létesített Országos Orvosmykológiai Kutató Állomás vezetésével. Kiváló és ma is használatos kézikönyve az Orvosi mykológia c. munka.

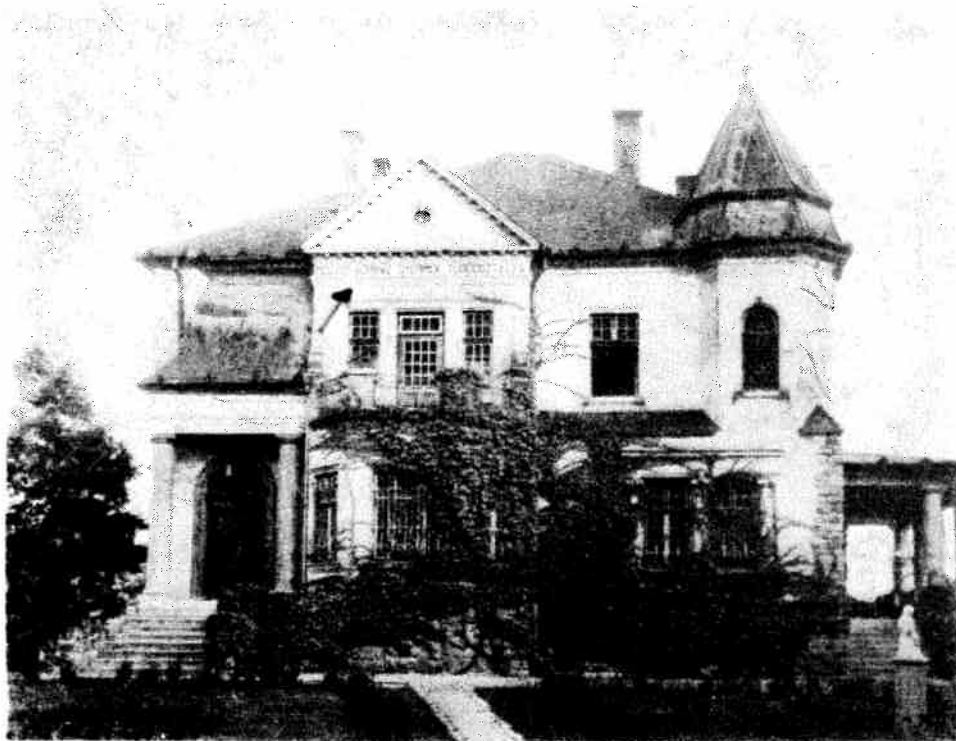
Megyei kórházunk kiváló szakemberei sorában mindenekelőtt *dr. Sarvay Tivadar* (1891—1972) belgyógyász és *dr. Eisert Árpád* (1910—1974) sebész nevét kell említeni. Sarvay főorvos (Jendrassik-tanítvány) több mint 3 évtizedig, 1925—1961 között vezette a kórház belgyógyászati osztályát, nevelte a belgyógyász szakorvosok hosszú sorát és a tüdőgondozás megyei alapjainak (25) lerakásával fejtett ki hervadhatatlan érdemeket. Eisert Árpád főorvos, egyetemi docens pedig egyebek között a szív- és epebetegségek modern sebészi kezelésével, valamint sok kiváló sebész kiképzésével tette emlékezetessé 24 éves itteni munkásságát (5, 6, 13).

Merőben más típusú ember volt *dr. Gerlei Ferenc* (1901. április 28. Szarvas — 1970. június 23. Nyíregyháza) kórboncnok főorvos, egyetemi magántanár, aki a közéleti tevékenységet is (8) életelemének tartotta. Hosszú éveken keresztül elnöke volt a megyei tanács Egészségügyi Állandó Bizottságának. Talán ő volt az a társadalmi munkás, akit a legtöbben ismertek a megyében. Az általa vezetett és rendkívül látogatott klinikopathológiai konferenciák hosszú időn át a megyében folyó gyógyító munka kellő szintje biztosításának legfőbb fórumai voltak. Mindmáig egyetlen olyan orvos megyénkben, aki Kossuth-díjat is kapott. A felszabadulást követően rövid ideig volt mb. kórházigazgató is. Emléke ma is ható tényező és az átlagon felüli megbecsülésnek egyik jele, hogy az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete Szabolcs-Szatmár megyei elnöksége, valamint a Jósa András Kórház igazgatósága 1973. június 13-án, halálának 3. évfordulója tiszteletére „Gerlei Ferenc tudományos emlékülés”-t rendezett Nyíregyházán (16, 17).

Bár kétségtelen, hogy a kórházak, a kórházi gyógyító tevékenység értékét az ott dolgozó emberek munkájának színvonala jelenti, mégis szólni kell a kórház új épületeiről, a fejlesztésről is. A nyíregyházi megyei kórház igazi reneszánsza az 1945 utáni periódusban következett be. Részben további orvosi szakokkal bővült a kórház: fül-orr-gégészet (1947), traumatológia (1957), anaesthesiológia (1963), idegyógyászat (1964), rheuma-

tológia (1968), urológia (1968), intenzív terápiás osztály (1969), részben új épületek sorát (fertőző osztály, gyermekgyógyászati osztály, reumatológiai osztály, vérellátó alközpont, orvosszálló, nővérszálló, 1967. évi befejezéssel majd a 4 emeletes belgyógyászati tömböt 1973-ban) hozták létre.

Időközben az is előfordult, hogy más rendeltetésű épületet is igénybe kellett venni egészségügyi célra. Így volt 1955—1973 között a Sóstói út 54. sz. alatti ún. Bencs-féle villában a „Megyei Kórház Gyermekek Tüdőosztálya”. Ugyancsak szükségből került sor a szülészeti osztály függelékéként

3. Egészségügyi célokat szolgált átmenetileg (1955—1973) a Sóstói út 54. szám alatti magánépület (ún. Bencs-féle villa), mint a „Megyei Kórház Gyermekek Tüdőosztálya” (lásd a nyilat). Ma óvoda.

a 42 ágyas ideiglenes szülészeti pavilon gyors megépítésére 1974-ben (21). Jelenleg a kórházi rekonstrukció ún. 3. üteme folyik, amely az eddigieknél jelentősebb beruházást reprezentál. A kórház fejlesztése — sajnos — szükségessé teszi olykor régi épületek lebontását is. Így járt 1974-ben az a szép kis épület, amelyet eredetileg kápolnának, majd boncteremnek és legutóbb pedig tbc diagnosztikai laboratóriumnak használtak. Ennek ellenére a modernizálás egyáltalán nem zárja ki a haladó szellemi értékek ápolását, megbecsülését sem. Ennek szép példáját adta kórházunk, amikor fennállása 70. évfordulóján, 1969. december 5-én a ma már mit sem jelentő „Erzsébet” név helyett felvette a kórházalapító Jósa András megyei főorvos nevét.

A kórház területén lévő megyei rendelőintézet 1969. má megszűnt önálló intézmény lenni, s ettől kezdődően a kórház-rezet teljes szakmai és gazdasági egységben működik. Itt most é utalhatunk arra, hogy ezen épület eredetileg Zsidó Kórháznak már 1925-ben tető alá kerülve hosszú ideig befejezetlenül és ki lanul állott. Végül 1943-ban az „Erzsébet” közkórház megvásárlá rületéhez csatolta az épületet, amely ma is a szakrendelés céljait

Az integrált megyei kórház központi részének legfiatalabb Megyei Tüdőgyógyintézet, amely 1963-ban kezdte meg működését. Jelenleg azonban újabb épületszárnyal bővítve már befoga yei kórház bőrgyógyászati, orthopedai és III., ill. IV. sz. belgy osztályait is.

Az 1977-ben végrehajtott integráció kapcsán kialakított Me András Kórház-Rendelőintézetben a 2112 főnyi egészségügyi s: 1700 ágyon gyógyítja a betegeket. A sokrétű gyógyító munka ér sére most vázoljuk az ágyszám szakmák szerinti tagozódását: b szat (273 ágy; éspedig: I. bel.: 82, amelyből 12 ágy intenzív részleg 91, III. bel.: 50, IV. bel.: 50), sebészet (285 ágy, mégpedig I. seb.: 100, baleseti sebészeti: 69, orthopaediai: 45, anaesthesiológ tenzív osztály: (4), szülészet-nőgyógyászat (196 ágy; éspedig: 78 ágyas, 51 terhespath., 55 nőgyógy. és 12 postoperatív), szemészet bőr (50 ágy), gyermekgyógyászat (154 ágy, amelyből 17 subinten ideg-elme (99 ágy; mégpedig: 47 ideg és 52 elme), reumatológia urológia (60 ágy), fogászat és szájsebészet (12 ágy), fül-orr-gégészet fertőző (133 ágy, amelyből I. felnőtt: 44, II. gyermek: 44, III. fel pulmonológia „A” (100 ágy; cardioresp.), pulmonológia „B” : bronchológia), pulmonológia „C” (50 ágy), gyermektüdő-gyógyá ágy).

Ugy vélem, hogy megyei kórházunk újabb kori történetének n rése nem öncélú tevékenység, hanem szakmailag és etikailag is se következő időszakok egyre bonyolultabb egészségügyi feladatainak dásában. Meg kell ismertetni minél szélesebb körben a haladó : szabolcsi orvosok, gyógyszerészek (8) és egészségügyi intézményeir ját (18—29), hogy a jelent helyesen értékelni, megbecsülni és jövőn teni tudjuk. S ha gondok mutatkoznak a kórházfejlesztésben vagy gyításban, idézzük fel mintaképül nagy elődeinket: a kórházalapít nyi Frigyeszt és Jósa Andrást, vagy Elekfy Lajos főorvost stb., a bizonyosságát adták annak, miként maradhat valaki a legnehezebb k nyek között is etikus ember és orvos.